

3. Горкіна Л. П. Нариси з історії політичної економії в Україні: Остання третина XIX — перша третина XX ст. — К. : Наук. думка, 1994. — 243 с.

4. Злупко С. Наукові новаторства українських економістів та їх вплив на світову економічну науку в XX столітті // Економіст. — 1998. — № 7—9.

5. Такаши Негіши. История экономической теории. — М. : Аспект-Прогресс, 1995.

І. А. БАЛЯГІНА, ст. викладач кафедри педагогіки та психології КНЕУ

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ
ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ
АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
В ЕКОНОМІЧНІЙ ОСВІТІ**

Педагогічна наука стверджує: щоб навчати цікаво й ефективно, необхідно правильно вибрати методи навчання. Вибір методу навчання залежить від особливостей предмета навчання, поставленої дидактичної мети, але в першу чергу необхідно врахувати, з якою аудиторією ми працюватимемо. Важливо визначити психологічні особливості даної вікової групи, її соціальні характеристики. Крім цього, до таких важливих передумов ефективного навчання, на нашу думку, необхідно віднести й урахування психологічних особливостей, пов'язаних з особливостями, традиціями виховання та освіти, які склалися в суспільстві, та особливостей національного менталітету. Адже не можна не погодитись із твердженням, що освіта все-таки є і результатом, і важливим фактором національної культури.

Це питання стає вельми актуальним, коли виникає проблема активізації пізнавальної діяльності студентів, коли починаємо застосовувати так звані інтерактивні методи навчання. Чому часто виникають труднощі під час використання таких методів навчання, які потребують активної індивідуальної участі студентів і не передбачають єдиної «правильної» відповіді, коли виникає необхідність приймати рішення і наводити переконливі аргументи на користь своєї позиції?

Чому за використання методів навчання, пов'язаних із груповим обговоренням, дискусією, часто виникають проблеми, коли студенти недостатньо активні (сором'язливо мовчать і чекають, щоб хтось інший дав відповідь на запитання, а ліпше, щоб це зробив сам викладач)? Але може бути й інша ситуація — коли студенти аж занадто активні (особливо деякі) і починають суперечки між собою, ніхто нікого не слухає, а значить, і досягти поставленої навчальної мети дуже важко.

Щоб відповісти на ці питання, необхідно проаналізувати процес виховання і навчання особистості починаючи з родини, початкової, середньої та вищої школи, визначити, які традиції, принципи покладені в його основу, а також, де і коли ми починаємо закладати такі риси в наших вихованцях, як ініціативність, самостійність, відповідальність і творчість. Чи сприяють цьому ті традиції, що склалися історично в нашому суспільстві? На нашу думку, Україну можна віднести до групи країн, в яких у національній культурі, а значить, і в освіті, переважає велика владна дистанція, домінує колективізм та прагнення уникнути невизначеності. Цей висновок можна зробити, відповідаючи на такі питання:

1. Як саме суспільство ставиться до соціальної нерівності, властивої тією чи іншою мірою всім країнам світу? Зокрема, в який спосіб суспільство винагороджує вищий соціальний статус? (Владна дистанція).

2. Якими є взаємовідносини індивіда з групою людей? (Індивідуалізм та колективізм).

3. Як саме суспільство ставиться до невизначеності в житті?

Наприклад, у країнах з великою владною дистанцією до вчителя чи викладача заведено ставитися з пошаною: коли вчитель заходить у клас, учні встають. Популярнішими є старші викладачі з відповідними званнями і титулом. В аудиторії має бути порядок, і спілкування ініціюється винятково викладачем. Студенти говорять тільки тоді, коли дозволяє викладач. Критикувати погляди викладача в присутності інших людей чи суперечити йому не прийнято. У суспільстві, де переважає колективізм, інтереси групи домінують над інтересами індивідуума, закони і права є, фактично, неоднаковими для різних груп людей. Для близьких, друзів і родичів завжди можна зробити виняток із правила. Постає проблема з індивідуальною активністю студентів — вони не навчені завжди мати свою думку і висловлювати її.

У навчальних закладах суспільств із сильним прагненням уникнути невизначеності домінує чітко структурований освітній процес з точними цілями, детальними інструкціями для виконання завдань і жорстким розкладом. Учителі й викладачі — це експерти, які повинні мати відповіді на всі запитання. Більшість завдань допускає лише одне правильне рішення, високо цінується акуратність і використання офіційного «наукового» стилю у викладенні думок.

Отже, коли ми починаємо вимагати від студентів індивідуальної творчої активності, оригінальності та самостійності, необхідно враховувати, що досвіду, навичок такої діяльності у них, практично, не має. А значить ми — викладачі — повинні зменшити відчуття владної дистанції в аудиторії. Це можна зробити, наприклад, у такі способи:

— неформально познайомитися зі студентами на першому ж занятті. Розпитати про їхні хобі, інтереси;

— намагатися працювати не з «групою», а побачити кожного студента як особистість (щоб

запам'ятати всіх, використовуйте на перших заняттях так звані *візитні картки для студентів*);

— демократична, доброзичлива манера викладання;

— використовувати слово «ми» замість «ви» («ми проаналізуємо», «ми маємо розглянути це питання» тощо);

— нейтрально ставитися до думок студентів протягом дискусії, надавати можливість вести обговорення, не підводячися з місця (але піднімаючи руку);

— звертати увагу на досвід самих студентів, цікавий для всіх, у т. ч. і для викладача, тощо.

А. С. БЕБЕЛО, канд. екон. наук, доцент кафедри політекономії КНЕУ

АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА СЕМІНАРІ ІЗ СУСПІЛЬНИХ НАУК

Семінар як форма навчального процесу у вивченні всіх суспільних наук має багато спільних методичних прийомів, що обумовлюється єдиними закономірностями їх засвоєння та виховання студентів. Хоча зрозуміло, що методика семінарів під час вивчення кожної із суспільних наук має й деякі специфічні особливості, котрі визначаються змістом відповідної дисципліни. Але всі вони, крім відповідної професійної підготовки фахівця, мають і загальне призначення — формування свідомої, соціально активної особистості. У цьому сенсі особлива роль належить семінарським заняттям. Останні є своєрідним «педагогічним полігоном», де відпрацьовуються навички, уміння, знання творчої діяльності людини і як фахівця, і як соціального суб'єкта.

Відомо, що в дидактиці виділяють приблизно півтора десятка видів семінарів із суспільних наук, і в кожного з них є свої переваги та недоліки¹. Разом з тим усі види (форми) **семінарського заняття** як специфічної форми навчального процесу виконують три **основні функції: пізнавальну, виховну і контрольну**. Ці функції виступають в єдності та взаємозв'язку, а залежно від видів і форм семінарів змінюється лише їхнє співвідношення, тобто питома вага тієї чи тієї функції залежить від характеру семінару. Так, у процесі розгорнутої бесіди переважатиме пізнавальна функція, а на семінарі-колоквиумі головною буде функція контролю.